

26.03.2012

Opetus- ja kulttuuriministeriö

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite OKM:n lausuntopyyntö 1.3.2012 nro 69/010/2011

Asia **Kirjallisuustoimikunnan lausunto Taiteen edistämiskeskusta koskevasta lakiesityksestä**

Lakiesityksessä vertaisarviointiryhmät toimivat erillään, ilman keskinäistä yhteydenpitoa. Nykyisin eri taidetoimikuntien puheenjohtajat tapaavat toisiaan säännöllisesti Taiteen keskustoimikunnan kokouksissa. On mahdollista, että Taideneuvosto kokoaa kerran tai pari vuodessa vertaisarviointiryhmät, mikä tietysti maksaa lisää.

Nelivuotinen kausi on turhan pitkä, kahdesta peräkkäisestä kaudesta - kahdeksasta vuodesta - puhumattakaan. Monen kirjailijan on vaikea sitoutua edes kolmeksi vuodeksi. Ongelmaksi muodostunee se, että vertaisarviointiryhmän jäsenet vaihtuvat liian usein eivätkä ehdi päästä työhön kunnolla kiinni. Pitkä kausi vaikuttaa myös siihen, että nuoret eivät tule vertaisarviointiryhmiin.

Vertaisarviointi

Vertaisarviointiryhmä on sanahirviö. Vaikka asiantuntijat suorittavatkin hakemusten vertaisarviointia, ei sanan tarvitse esiintyä luottamuselimen nimessä. Onhan lakiesityksen mukaan ryhmän tarkoitus tehdä muutakin, kuten osallistua strategiatyöhön ja toimia asiantuntijaelimenä. Taiteilijan näkökulmasta katsoen vertaisarviointiryhmä kuulostaa mekaaniselta hakemusten vertailulta. Taiteellisesta asiantuntemuksesta tulee sivuseikka.

Ongelmia syntyy myös siitä, että lakiesityksessä Taiteen edistämiskeskuksen tehtävänä on taiteen edistämisen lisäksi myös kulttuurin edistäminen.

Valtion kirjallisuustoimikunta esittää, ettei kulttuurin edistämistä kirjata Taiteen edistämiskeskuksen tehtäväksi lakiin. Syynä on se, että kulttuurin käsite on liian laaja ja epämääräinen. Taiteenalan asiantuntijat eivät ole kulttuurin alan asiantuntijoita. Kulttuurin käsite on myös ristiriidassa taiteen laatuvaatimuksen kanssa.

Yhdeksi vertaisarviointiryhmän tehtäväksi on kirjattu asiantuntijuus oman alan valtakunnallista erityistehtävää hoitavalle aluetoimipisteelle. Tuntuu kaikkea muuta kuin luontevalta, että yksi aluetoimipiste edistäisi kirjallisuutta tai jotain sen osaluetta valtakunnallisesti. Mistä siihen saadaan asiantuntemus ja mikä tällainen tehtävä voisi olla? Siirtykö erityistehtävä neljän vuoden välein alueelta toisella?

Taidekoordinaattoreiden työn ohjaaminen Maneesikadulta käsin valjastaa nykyiset läänintaiteilijat toteuttamaan valtakunnallista strategiaa. Samalla kuitenkin menetetään heidän myönteinen vaikutuksensa alueilla. Nykyisin alueille valitaan läänintaiteilijat kulloisenkin tarpeen mukaan. Alueet ovat keskenään erilaisia.

Valtakunnallisten ja alueellisten vertaisarviointiryhmien välinen työnjako on perustelujen mukaan se, että alueilla keskitytään tukemaan uraansa aloittelevia taiteilijoita. Tosiasiassa alueilla toimii kaiken ikäisiä, uran eri vaiheissa olevia taiteilijoita, enemmän keski-ikäisiä tai vanhempia kuin nuoria taiteilijoita. Siksi tällainen työnjako ei ole ollenkaan järkevää.

Virkamiesvallan kasvattaminen

Kirjallisuustoimikunta vastustaa virkamiesvallan kasvattamista. Johtaja ja muut virkamiehet voivat ohittaa vertaisarviointiryhmien asiantuntemuksen varsinkin yhteisöhakemusten kohdalla.

Kirjallisuustoimikunta ei kannata yhteisöjen avustushakemusten siirtämistä virkamiesesittelyyn (ja tarvittaessa toimikunnan kuulemista), sillä yhteisöjen toiminta kirjallisuuden edistämiseksi on usein julkisuudessa melko näkymätöntä eikä virkamiehellä välttämättä ole riittävää asiantuntemusta sen arviointiin. Asiantuntijat (jäsenet) tuntevat yleensä hyvin marginaalisten pienryhmien ja yhteisöjen toimintaa.

Lisäksi kirjallisuustoimikunta pitää epädemokraattisena sitä, että yhteisöjen valtionavustuksista päättäminen keskittyy yhdelle virkamiehelle, edistämiskeskuksen johtajalle, jota eivät sido vertaisarviointiryhmien lausunnot eikä esittelijän ehdotus.

Tutkimustoiminnan säilyttäminen nykyisellään

Kirjallisuustoimikunta esittää, että tutkimusyksikkö jatkaa nykyistä tutkimustyötään nykyisin resurssein. Tutkimusyksikkö on tehnyt hienoja, kirjallisuutta palvelevia tutkimuksia. Kymmenen vuoden välein tehtävä taiteilijan asema -tutkimus on tarpeellinen. Tutkimukset tulee jatkossakin painaa paperille ja postittaa vertaisarviointiryhmien jäsenille, jotta niitä päästään hyödyntämään.

Tutkimusyksikkö on pidettävä erillään Cuporesta. Koska Cupore ei toimi Taiteen edistämiskeskuksen alaisuudessa, sitä ei voida velvoittaa tekemään samoja, määrävuosin toistuvia tutkimuksia, jotka palvelevat suoraan vertaisarviointiryhmien päätöksentekoa.

Nimittämisprosessista läpinäkyvä

Taideneuvoston ja vertaisarviointiryhmien nimittämisprosessista tulee tehdä läpinäkyvämpi. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen edistämiskeskuksen tulee tiedottaa avoimesti, keitä taiteen alan järjestöt ja laitokset ovat esittäneet tehtäviin.

Kirjallisuustoimikunta vaatii, että jatkossakin kaikkien luottamuselinten nimitykset pohjautuvat järjestöjen ja laitosten esityksiin.

Kirjastoapurahalautakunnan säilyttäminen

Valtion kirjallisuustoimikunta on tyytyväinen siihen, että Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta pysyy kirjallisuustoimikunnasta erillisenä apurahanjakajana.

Viraston nimi

Uuden viraston nimen tulee olla äidinkielen mukainen. Mikäli viraston nimeksi tulee byrokraattiselta kuulostava Taiteen edistämiskeskus, sitä ei ole syytä lyhentää muotoon "TAIKE", joka ei ole lyhenne viraston nimestä ja on aivan liian lähellä Taideteollisen korkeakoulun lyhennettä "TAIK". "TAIKE" on vastaava mitäänsanomaton nimihirviö kuin itella, destia tai palmia. Paremmalta kuulostaisi vaikkapa "TAIDE". Se kertoo suoraan, mistä on kysymys, on suomea ja muodostuu "Taiteen edistämiskeskuksen" kirjaimista.

Myös ruotsinkielinen nimi "Centralen av främjandet för konst" on kummallinen, samoin vertaisarviointiryhmä ruotsiksi.

Valitusoikeus

Valitusoikeuden laajentaminen merkitsee sitä, että Taiteen edistämiskeskukseen on palkattava juristi.

Ansa Aarnio